

राज्यपालस्य अभिभाषणेन
आरब्धम् हिमाचलस्य
विधानसभायाः
आयव्ययकम् सत्रम्

हिमाचलप्रदेशतः
अभिषेकमनुसिंघवी
राज्यसभायै काङ्ग्रेसप्रत्याशी,
शीर्षनेतृत्वेन कृतम्
अनुमोदनम्

पाणिनीयव्याकरण
स्य उत्पत्तिः
विकासक्रमः च
तृतीयः भागः

प्रमुखाः वार्ताः

सोनियागान्धी इत्यनया
राजस्थानतः राज्यसभा
निर्वाचनार्थं नामाङ्कनं पूरितम्

कांग्रेसस्य वरिष्ठनेत्रा सोनियागान्धी इत्यनया राजस्थानतः राज्यसभा निर्वाचनार्थं नामाङ्कनं पूरितम्। अवसरेऽस्मिन् कांग्रेसस्य नेता राहुल गान्धी, पूर्वमुख्यमन्त्री अशोकगहलोतः, प्रदेश- कांग्रेससाध्यक्षः गोविन्दसिंह डोटासरा, विपक्षस्य टीकाराम-जूली इत्येते उपस्थिताः आसन्। राजस्थानात् राज्यसभायाः त्रि-आसनेभ्यः निर्वाचनं जायमानमस्ति। सदनं संख्याबलानुसारं द्वयोः आसनयोः बीजेपीदलस्य, अपरत एकस्मिन् आसने कांग्रेसदलस्य विजयः अनुमीयते। भारतीय जनता पार्टीति-दलेन राज्यात् मदनमनोहरः एवं चुन्नीलाल-गरासिया इत्येतौ प्रत्याशित्वेन समुद्घोषितौ।

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी

पुलवामाक्रमणे हर्तिगतेभ्यः
वीरेभ्यः श्रद्धाञ्जलिं समर्पितवान्

एकस्मिन् सन्देशे प्रधानमन्त्री अलिखत् यत् वीराणां राष्ट्रसेवायै एतादृशी प्राणाहुतिः स्मरणीया अस्ति। अवधेयं वर्तते यत् नवदशाधिक-द्विसहस्रतमे वर्षे पुलवामा जनपदे केन्द्रीय-रिजर्व-आरक्षि-बलस्य चत्वारिंशत्-वीराः आक्रमणकारिणः आक्रमणे वीरगतिं सम्प्राप्तवन्तः।

सुभाषितम्

तैलाद् रक्षेत् जलाद् रक्षेत्
रक्षेत् शिथिल बंधनात्।
मूर्ख हस्ते न दातव्यं
एवं वदति पुस्तकम् ॥

भावार्थ- एक पुस्तक कहती है कि मेरी तेल से रक्षा करो (तेल, पुस्तक पर दाग छोड़ देता है), मेरी जल से रक्षा करो (पानी पुस्तक को नष्ट कर देता है), मेरी शिथिल बंधन से रक्षा करो (ठीक से बंधे न होने पर पुस्तक के पृष्ठ बिखर जाते हैं) और मुझे कभी किसी मूर्ख के हाथों में मत सौंपो ॥

प्रतीकसाठ्ये मुम्बई

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे
व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते
सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

सर्वकारः प्रदर्शनकारी-
कृषकैः सह चर्चार्थं
सत्रद्वयः-केन्द्रिय-
कृषिमन्त्री अर्जुनमुंडा

हिमसंस्कृतवार्ताः। केन्द्रियकृषिमन्त्री अर्जुनमुंडा इत्यनेन प्रोक्तं यत् सर्वकारः प्रदर्शनकारी- कृषकैः सह चर्चार्थं सत्रद्वयं वर्तते। नवदिल्ल्यां वार्ताहरैः सह संवादे तेन कथितं यत् कृषिसंघः चर्चार्थं सञ्जः भवेत् येन सामान्यजनाः कष्टं मा अनुभवेयुः। तेन कृषिसंघः संप्रार्थितः यत् तेषां कारणात् सार्वजनिक - जीवने बाधा न भवेत् यतः अनेन प्रकरणमिदं इतोऽपि दुष्करं भविष्यति मन्त्रिणा आश्वासितं यत् प्राशासनिक प्रकृतेः सर्वाण्यपि कार्याणि सजवतया प्रपूरयिष्यन्ते तेनोदीरितं यत् नवविधैः निर्माणार्थं बहुषु पक्षेषु विचाराः अपेक्षिताः सन्ति। श्रीमुण्डा इत्यनेन कथितं यत् सर्वकारः कृषक संगठनैः सह संवादं कृत्वा तेषां समस्यानां निराकरणं कर्तुमिच्छति। ध्यातव्यं वर्तते यत् अद्य केन्द्रीयमन्त्री पीयूषादिनाम् आध्यक्षे कृषकाणां संगोष्ठी भविष्यति।

यूएई देशे भारतमार्त
इत्यस्य शुभारम्भः चीनेन
सह करिष्यति प्रतिस्पर्धा

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी, उपराष्ट्रपतिः, प्रधानमन्त्री एवं दुबई- शासकः- शेख मोहम्मद बिन राशिद अल मकतूम इत्येषः च दुबईनगरे जेबेल अली-मुक्तव्यापार-क्षेत्रे भारत-मार्त इत्यस्य आधारशिलां संस्थापितवन्तौ। भारत-मार्त भारतीय-व्यवसायार्थं कश्चन हाईब्रिड- आपणः अस्ति। प्रधानमन्त्रिणा दुबई-नगरे शेख मोहम्मद बिन राशिद अल मकतूम इत्यमुना सह द्विपक्षीयोपवेशनमपि विहितम्। तेषां चर्चायां व्यापार-निवेश-प्राद्योगिकी-अन्तरिक्ष- शिक्षा-सांस्कृतिक-आदान-प्रदानं समेत्य द्विपक्षीयसहयोगार्थं विभिन्नपक्षाः सम्मिलिताः आसन्। सम्बन्धान् दृढीकर्तुं श्रीमोदिना शेख मोहम्मदः सुविधानुसारं शीघ्रातिशीघ्रं भारते आगमनार्थं आमन्त्रितः।

अबू धाबी मुस्लिमदेशे मन्दिरस्योद्घाटनम्,
विश्वस्य १२०० मन्दिरेषु नरेन्द्रमोदिना सह आरती

हिमसंस्कृतवार्ताः, नरेशमलोदिया। अबुधाबी-संयुक्त अरब अमीरातस्य राजधान्याम् अबुधाबीनगरे हिन्दुमन्दिरस्य उद्घाटनं सम्पन्नम्। अस्य मन्दिरस्य उद्घाटनसमये प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदी साक्षी अभूत्। एतत् मन्दिरं पश्चिमे एशियायाः परिमाणेन बृहत्तमः अस्ति। अस्मिन् मन्दिरे सप्तशिखराः सन्ति ये सप्त अमीरातस्य प्रतिनिधित्वं कुर्वन्ति। मन्दिरे खाड़ीदेशस्य अनुरूपं पाषाणेषु उष्ट्राणां, राष्ट्रियपक्षिगरुडस्य च चित्राणि उत्कीर्णानि सन्ति। दुबई-अबू धाबी शेख जायदराजमार्गे अल रहबासमीपे बोचासननिवासी श्री अक्षरपुरषोत्तमस्वामिनारायणसंस्थया (BAPS) निर्मितम् एतत् हिन्दुमन्दिरं प्रायः २७ एकर भूमौ निर्मितम् अस्ति। अस्य मन्दिरस्य निर्माणार्थं ७०० कोटिरूप्यकाणां व्ययः अभवत्। प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी इत्यनेन बुधवासरे यूएईदेशस्य अबुधाबीनगरे प्रथमस्य हिन्दुमन्दिरस्य उद्घाटनं कृतम्। सः अत्र पूजाकार्यक्रमे भागं ग्रहीतवान्। तदनन्तरं मन्दिरप्राङ्गणे निर्मिते सभागारे उपस्थितान् जनान् सम्बोधयन् मोदी उक्तवान् - एतत् मन्दिरं विश्वस्य कृते उदाहरणम् अस्ति। अस्मिन् मम भ्रातुः शेख जायदस्य सर्वाधिकं योगदानम् अस्ति। १४० कोटि भारतीयाः मम पूज्याः देवाः। मोदी १३ जनवरी दिनाङ्के अबुधाबीनगरं प्राप्तवान्। अत्र सः राष्ट्रपतिं जायद-अल -नह्यान् इत्यनेन सह मिलितवान्। अस्मिन् समये द्वयोः नेत्रोः मध्ये एकः समागमः अभवत्। मोदी १३ फेब्रुवरी दिनाङ्के भारतीयसमुदायम् अपि सम्बोधितवान् आसीत्। अस्मिन् काले तेनोक्तं - राष्ट्रपतिनाह्यानः मन्दिरस्य प्रस्तावस्य कृते क्षणमपि अपव्ययम् न अकुर्वन् आम् इति उक्तवान्। सः मां अपि अवदत् यत् अहं भवद्भ्यः तां भूमिं दास्यामि यस्मिन् भवन्तः रेखां आकर्षयन्ति।

स्वचालित-स्थायि-शैक्षणिक-लेखा-पंजीकरणं अपार इति
भारतदेशे शिक्षार्थिभ्यः आकांक्षायुतं वैश्विकपत्रस्वरूपेण
सिद्धं भविष्यति- केन्द्रीयशिक्षामन्त्री धर्मेन्द्रप्रधानः

केन्द्रीयशिक्षामन्त्री धर्मेन्द्रप्रधानः संसूचितवान् यत् स्वचालित-स्थायि-शैक्षणिक-लेखा-पंजीकरणं अपार इति भारतदेशे शिक्षार्थिभ्यः आकांक्षायुतं वैश्विकपत्रस्वरूपेण सिद्धं भविष्यति। नवदिल्ल्यां ए.पी. ए.ए. आर. इति एकराष्ट्र-एकं विद्यार्थि-परिचयपत्रं इत्यस्मिन् विषये एकस्य राष्ट्रियस्य सम्मेलनस्य उद्घाटनं कुर्वन् श्रीप्रधानः निगदितवान् यत् साम्प्रतं यावत् पञ्चविंशति-कोट्यधिकानि अपार इति पत्राणि वितीर्णानि। श्रीप्रधानेन सबलं प्रतिपादितं यत् अस्य पत्रस्य माध्यमेन शैक्षणिक ऋण-बैंक-डिजीलाकर इत्यनयोः संयोजने सरलता समागता।

हिमाचले शिक्षाकाणाम् अशिक्षणकार्यं
कर्तुं प्रतिबन्धं कर्तुं सर्वकारस्य निर्णयः

हिमसंस्कृतवार्ताः। हिमाचलस्य सरकारीविद्यालयेषु कार्यरताः शिक्षकाः डाकपत्रं ग्रहीत्वा शिक्षानिदेशालयं सचिवालयं वा न गमिष्यन्ति। अध्यापकानाम् अभावात् विद्यालयेषु अध्ययनं प्रभावितां भवति इति कारणेन सर्वकारेण एषः निर्णयः कृतः। शिक्षकेभ्यः अशिक्षणकार्यस्य भारः सर्वकारेण न्यूनीकृतः। जालपुटात् सूचनां संप्रहीतुं अधिकारिभ्यः निर्देशं दत्त्वा ते दत्तांशैः सह शिक्षकान् आह्वयितुं अपि प्रतिबन्धं कृतम्। शिक्षासचिवेन राकेशकवरेण प्राथमिक एवं उच्च शिक्षानिदेशकं सहितं समग्रशिक्षा अभियानस्य परियोजनानिदेशालयम् अस्मिन् सन्दर्भे निर्देशाः प्रदत्ताः।

(हि.प्र) राज्यपालस्य अभिभाषणेन आरब्धम् विधानसभायाः आयव्ययकम् सत्रम् देशस्य प्रथमं हरित ऊर्जाराज्यं भविष्यति हिमाचलप्रदेशः - राज्यपालः

हिमसंस्कृतवार्ता-शिमला।

हिमाचलप्रदेशस्य विधानसभायाः आय-व्ययकम् सत्रम् राज्यपालस्य शिवप्रतापशुक्लस्य अभिभाषणेन आरब्धम्। त्रयोदशदिनात्मकस्य विधानसभासत्रस्य समापनं २९ फरवरी दिनाङ्के भविष्यति।

हिमाचलं देशस्य प्रथमं हरित ऊर्जाराज्यं कर्तुं लक्ष्यम्

स्वसम्बोधने राज्यपालः अवदत् यत् सर्वकारेण एकवर्षं व्यवस्थापरिवर्तनं सफलतया सम्पन्नम्। अद्य जलवायुपरिवर्तनस्य कारणेन उत्पद्यमानाभिः परिस्थितिभिः सह समग्रं विश्वं संघर्षं कुर्वन् अस्ति। १९ तमायाः शताब्द्यां औद्योगिकक्रान्तिना सह विकसितस्य आर्थिकविकासस्य अवधारणायाः मौलिकपरिवर्तनस्य आवश्यकता वर्तते इति स्पष्टम्। प्रत्येकं सर्वकारेण एतस्य परिवर्तनस्य आरम्भः कर्तव्यः भविष्यति। मम सर्वकारेण अस्मिन् विषये सकारात्मकपदं स्वीकृत्य २०२६ तमे वर्षे हिमाचलं देशस्य प्रथमं हरित ऊर्जाराज्यं कर्तुं लक्ष्यं निर्धारितम् अस्ति। एतस्य लक्ष्यस्य प्राप्त्यर्थं नूतना व्यवस्था निर्मायते यस्याः कृते नीतिनिर्णयाः कृताः, चरणबद्धरूपेण कार्यं च आरब्धम् अस्ति।

सौर ऊर्जायाः कृते अपि प्रोत्साहनं दीयते

तदर्थं सौरशक्तिः अपि प्रेरयते। अद्यतः पूर्वं सौर ऊर्जायाः अर्थः आसीत् केषुचित् स्थानेषु सौरवीथिप्रकाशानां स्थापना अथवा सौरदीपानां वितरणम्। मम सर्वकारेण भविष्यस्य याचनायाः आधारेण एषा व्यवस्था परिवर्तिता। राज्ये २५० किलोवाटतः पञ्च मेगावाट् यावत् क्षमतायाः सौरऊर्जा परियोजनानां स्थापनायै आवेदनपत्राणि आमन्त्रितानि सन्ति। एतावता २४७ आवेदकानां कृते प्रायः २५२ मेगावाटक्षमतायाः सौरपरियोजनाः आवंटिताः सन्ति। एतेषु ९३ मेगावाट परियोजनानां औपचारिकताः सम्पन्नाः सन्ति ये अस्मिन् वर्षे अन्ते यावत् स्थापिताः भविष्यन्ति। एतेन स्वजीविकायाः अवसराः अपि सृज्यन्ते, हरित ऊर्जा-उत्पादनं सफल-आर्थिक-विकल्परूपेण स्वीकरणस्य मार्गः अपि प्रशस्तः भविष्यति।

राज्ये पञ्चनवीनाः उद्भविमानस्थलानि सञ्चानि

राज्यपालः अवदत् यत् पर्यटनक्षेत्रं युवभ्यः जीविकायाः स्वजीविकायाः च महत्त्वपूर्णं स्रोतम् अस्ति। एतेन माध्यमेन राजस्वसृजनक्रियाणां प्रवर्धनेन सह विश्वस्तरीयपर्यटनसंरचनानां विकासे अपि बलं दीयते काङ्गडामण्डलं पर्यटनराजधानीरूपेण सर्वकारेण विकसितं भवति, यत्र पर्यटनसंरचनानां विकासाय ३००० कोटिरूप्यकाणि व्ययितानि भविष्यन्ति। एतदतिरिक्तं आधुनिकगोल्फक्रीडाङ्गणानि, जन्तुशालाः, पर्यटनक्षेत्राणि, कल्याणपर्यटनं, इकोपर्यटनं च इत्यादयः नूतनाः पर्यटनक्रियाकलापाः

अपि विकसिताः सन्ति। राज्ये काङ्गणीधार, सासे मनाली, बद्दी एवं संजौली, रामपुरे च पञ्च नवीनानाम् उद्भविमानस्थलानां निर्माणं सम्पन्नम्। तेषां परिचालनानुज्ञापत्रस्य कृते डीजीसीएद्वारा अन्तिमनिरीक्षणं क्रियते। सर्वेषां जिल्लामुख्यालयानाम् अतिरिक्तं जस्कोट-हमीरपुरम्, रक्कड़ तथा पालमपुरम् (काङ्गड़ा), सुल्तानपुरम् (चाम्बा), आलू ग्राउण्ड मनाली, शारबो (किन्नौरम्), जिस्सा, सिस्सु तथा रंग्रीक (लाहौल-स्पीति) इत्यत्र नूतनानि उद्भविमानस्थलानि विकसितानि सन्ति। कुल्लू-अमृतसरम् शिमला-अमृतसरम् नूतनयोः स्थायीविमानयानयोः सेवायाः अपि आरम्भः अभवत्। रिकाङ्गपियो, कुल्लू, रक्कड़ (काङ्गड़ा) इति त्रयाणां नूतनानां हेलिकॉप्टरमार्गाणां कृते आशयपत्रं प्राप्तम्, औपचारिकतानां समाप्तेः अनन्तरं एषा सेवा आरभ्यते। तदतिरिक्तं औहरम् (बिलासपुरम्) इत्यत्र किरतपुर-मनाली-चतुर्षक्तिराजमार्गे एकदिशा-पार्श्व-सुविधा, नादौन-नगरे च नूतनं होटेल-सङ्कुलं विकसितं भवति।

विशेषाश्रयसंकुले ५ तः २० गुणाधिकं आश्रयराशिः

सर्वकारेण निर्गतस्य विशेषाश्रयसंकुलस्य अन्तर्गतं आश्रयराशिः केन्द्रसर्वकारेण निर्गतस्य मानदण्डस्य अपेक्षया ५ तः २० गुणाधिकं भवति, यत् सम्पूर्णे देशे अस्य प्रकारस्य प्रथमः प्रयासः अस्ति विशेषाश्रयसंकुलस्य अन्तर्गतं येषां गृहाणि अस्यां विपदायां पूर्णतया नष्टानि सन्ति तेषां क्षतिपूर्तिः १.३० लक्षरूप्यकात् ७ लक्षरूप्यकाणि यावत् वर्धिता भविष्यति, आंशिकरूपेण क्षतिग्रस्तानां मृत्तिकागृहानां कृते ४ सहस्ररूप्यकात् १ लक्षरूप्यकाणि यावत् राशिवर्धिता भविष्यति, यतः... आंशिकरूपेण क्षतिग्रस्तवज्रचूर्णनिर्मितगृहाणां कृते षट्सहस्ररूप्यकात् एकलक्षरूप्यकाणि यावत् वर्धितानि अन्यानि सर्वाणि आश्रयवस्तूनि अपि वर्धितानि सन्ति। प्रभावितपरिवारेभ्यः सर्वकारेण निःशुल्कगैससम्पर्कः प्रदत्तः। एतदतिरिक्तं आपदापीडितपरिवारेभ्यः प्रतिमासं २० किलो पिष्टं, १५ किलो तण्डुलं, २ सेटकमितं तैलं, १ किलो लवनणं, २ किलो शर्करा च प्रदत्तं भवति।

मुख्यमन्त्री-सुखाश्रययोजनायां ४१२१ बालकाः लाभान्विताः भविष्यन्ति

अनाथबालानां तथा विशेषपरिचर्यायां संरक्षणे च बालकानां व्यापकपरिचर्यायै राज्यसर्वकारेण मुख्यमन्त्री सुखाश्रययोजना आरब्धा। राज्यसर्वकारः मातापितृकर्तव्यं निर्वहन् एतेषां बालकानां आवश्यकतानां पूर्तये जीवनस्य प्रत्येकस्मिन् चरणे प्रोत्साहन्यन् समर्थनं च कुर्वन् अस्ति। अस्याः योजनायाः अन्तर्गतं राज्यस्य ४१२१ बालकाः योग्याः इति घोषिताः, तेषु ७ कोटि ६५ लक्ष ४३ सहस्ररूप्यकाणि व्ययितानि सन्ति।

महिलासम्माननिधिः योजना कार्यान्विता

राज्यपालः अवदत् यत् सर्वकारस्य एकां महत्त्वपूर्णां प्रतिज्ञां कार्यान्वितुं नूतना योजना इन्दिरागान्धीमहिला सम्माननिधियोजना कार्यान्विता अस्ति। प्रथमचरणे लाहौल-स्पीतिजनपदस्य पात्रमहिलानां तथा सम्पूर्णराज्यस्य पात्रवृत्तिभोगिभिः, वृद्धामहिला-विधवा-परित्यक्तमहिला-एकलमहिला- दिव्याङ्गमहिलाभिः सहितं २.४३ लक्ष महिलाभ्यः प्रतिमासं १५०० रूप्यकाणां राशिः प्रदास्यते। सम्प्रति सामाजिकसुरक्षावृत्तेः अन्तर्गतं ७ लक्षं ८३ सहस्रं ७१९ लाभार्थिभ्यः वृत्तिः दीयते। अस्य कृते वर्तमानवित्तवर्षे कुलम् १,२५६ कोटि ४३ लक्षरूप्यकाणां प्रावधानं कृतम् अस्ति। वर्तमानवित्तवर्षे अस्याः योजनायाः अन्तर्गतं ४१ सहस्राणि ७९९ नवीनलाभार्थिनः योजिताः सन्ति। सामाजिकसुरक्षावृत्ते

वर्तमानप्रक्रियायाः सरलीकरणेन, आयसीमायाः अनिवार्यनियमाः, ग्रामसभायाः अनुशंसा च पात्रविधवा-परित्यक्त-एकल-दिव्याङ्गमहिलानां कृते पूर्णतया शिथिलाः कृताः। विधवा पुनर्विवाहार्थं प्रोत्साहनराशिः ६५ सहस्ररूप्यकात् २ लक्षरूप्यकाणि यावत् वर्धिता अस्ति।

आदर्श-इकोग्रामयोजनायाः अन्तर्गतं १९ ग्रामाः विकसिताः भविष्यन्ति

कृषिक्षेत्रे सौरशक्तिप्रयोगं प्रवर्धयितुं अस्मिन् वर्षे अद्यावधि १९७ सौरस्यन्दनानि स्थापितानि सन्ति। छद्दौ सौरसंयन्त्राणां स्थापनायां विद्युत्जालसङ्गतिं च कर्तुं सर्वकारः बलं ददाति। पर्यावरणस्य जलवायुपरिवर्तनस्य च क्षेत्रे अनुसन्धानविकासपरियोजनानां कृते विभिन्नसंस्थाभ्यः धनं प्रदत्तम् अस्ति। आदर्श इको ग्रामयोजनायाः अन्तर्गतं १९ ग्रामाः विकसिताः सन्ति। प्लास्टिक-अवकराणां प्रयोगेण राज्ये ११२ किलोमीटर् मार्गाः अपि निर्मिताः सन्ति।

राजीवगांधी स्वरोजगारयोजना-२०२३

राज्यपालः अवदत् यत् युवभ्यः स्वजीविकायाः अवसरान् प्रदातुं उद्यमशीलतां च प्रोत्साहयितुं सर्वकारेण राजीवगान्धी स्वरोजगारयोजना - २०२३ कार्यान्विता अस्ति। अस्याः योजनायाः अन्तर्गतं परिवहनविभागेन ई-टैक्सी योजना कार्यान्विता अस्ति। योजनायाः अन्तर्गतं ई-टैक्सी-क्रयणे ५० प्रतिशतं अनुदानं प्रदत्तं भविष्यति। एतानि ई-टैक्सी-यानानि अपि न्यूनातिन्यूनं चतुर्वर्षपर्यन्तं सर्वकारीयविभागेः अनुबन्धेन गृहीताः भविष्यन्ति। अस्याः योजनायाः अन्तर्गतं एकसहस्रं २२२ अनुद्योगी-युवभ्यः विभागेन आवेदनपत्राणि प्रदत्तानि सन्ति।

विद्युत्वाहनचार्जिगस्थानकानि निर्मितानि भविष्यन्ति

राज्यपालः अवदत् यत् राज्ये परिवहनार्थं विद्युत्वाहानानि प्रथमपरिचयरूपेण स्थापयितुं सर्वकारेण बृहत्परिमाणेन कार्यं आरब्धम्। राज्ये षट् हरितवीथयः विकसिताः सन्ति। विद्युत्वाहनचार्जिगस्थानकानां विस्तृतजालस्थापनार्थं १०६ सार्वजनिकस्थानानि चिह्नितानि सन्ति। सम्प्रति परवाणूतः नूरपुरपर्यन्तं, शिमलातः धर्मशालापर्यन्तं, किरतपुरतः केलाङ्गपर्यन्तं वीथिषु विद्युत्वाहनैः गन्तुं शक्यते। अन्यासु त्रिषु वीथिषु अपि शीघ्रमेव विद्युत्वाहनचार्जिगसुविधा प्रदत्ता भविष्यति। विद्युत्वाहनानां संचालनकारणात् विभागेन विगतमेकवर्षे परिपालनस्य डीजल-पेट्रोलव्ययस्य च लक्षशः रूप्यकाणां रक्षणं कृतम् अस्ति। तदतिरिक्तं हरितराज्यत्वस्य मार्गे राज्यं अग्रे गतं अस्ति।

विधानसभायै ७९३ प्रश्नाः प्राप्ताः, १३ सभाः च भविष्यन्ति

सत्रस्य कृते विधानसभायै ७९३ प्रश्नाः प्राप्ताः सन्ति। ५८२ तारकयुक्ताः २०९ अतारकप्रश्नाः च सन्ति। प्रश्नानां माध्यमेन प्राप्ताः सूचनाः मुख्यतया मार्गाणां दुर्गतेः स्थितिः, स्वीकृतमार्गानां डीपीआर, राज्ये महाविद्यालयानाम्, विद्यालयानां, स्वास्थ्यसंस्थानां इत्यादीनां उन्नयनं, विभिन्नविभागेषु रिक्तपदानां च सम्बद्धाः सन्ति। सदस्यैः स्वस्विनिर्वाचनक्षेत्रसम्बद्धाः मुख्यविषयाः अपि प्रश्नानां माध्यमेन प्रकाशिताः सन्ति। ५७८ प्रश्नाः तारकाः सन्ति अर्थात् ४८९ ऑनलाइन, ८९ आफलाइन च। २०७ प्रश्नाः अतारकाः सन्ति, येषु १६४ प्रश्नाः ऑनलाइन, ४३ आफलाइन च सन्ति, ये नियमानुसारं अग्रे कार्यविधिं कर्तुं सर्वकाराय प्रेषिताः सन्ति। सत्रे १३ सभाः भविष्यन्ति। राज्यपालस्य सम्बोधनस्य विषये १५, १६ फेब्रुवरी दिनाङ्के चर्चा भविष्यति। १७ फरवरी दिनाङ्के मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः २०२४-२०२५ वित्तवर्षस्य बजटस्य अनुमानं प्रस्तुतं करिष्यति। १७ दिनाङ्के मुख्यमन्त्री यत् बजटं प्रस्तुतं करिष्यति तस्य विषये चतुर्दिनानि यावत् चर्चा भविष्यति। २९ दिनाङ्के बजटं पारितं भविष्यति।

५६ सहस्रकोटिरूप्यकाणां बजटं प्रस्तुतं भवितुमर्हति

अस्मिन् समये मुख्यमन्त्री प्रायः ५६ सहस्रकोटिरूप्यकाणां बजटं प्रस्तुतुं शक्नोति। गतवारं इव एतत् बजटं हरितबजटं भवितुम् अर्हति। सौर ऊर्जायाः विषये सर्वकारः विशेषं ध्यानं दातुं शक्नोति। बजटस्य विशेषं ध्यानं कृषकाणां विषये भवितुं शक्यते। कर्मचारिणः, महिलाः, युनः, वृद्धाः, निराश्रितजनाः इत्यादिभिः सह सम्बद्धाः योजनाः अपि बजटे विशेषस्थानं प्राप्तुं शक्नुवन्ति।

Himachal News: हिमाचलप्रदेशतः अभिषेकमनुसिंघवी राज्यसभायै काङ्ग्रेसप्रत्याशी, शीर्षनेतृत्वेन कृतम् अनुमोदनम्

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

हिमाचलप्रदेशात् राज्यसभायां गमनस्य काङ्ग्रेसस्य प्रत्याशिनः विषये स्थितिः स्पष्टा अभवत्। काङ्ग्रेस शीर्षनेतृत्वेन बुधवासरे हिमाचलतः अभिषेक मनुसिंघवी राज्यसभाप्रत्याशीरूपेण नामाङ्कितः। अस्मिन् विषये दलस्य राष्ट्रियाध्यक्षेन मल्लिकार्जुनखड्गे इत्यनेन अनुमोदनं दत्तम् अस्ति। राज्यसभानिर्वाचनार्थं नामाङ्कनपत्राणि १५ फरवरी दिनाङ्के सायं ५:०० वादनपर्यन्तं प्रवेशितानि भविष्यन्ति। अभिषेक मनुसिंघवी नामाङ्कनार्थं शिमलां प्राप्तवान्। शिमलाम् आगत्य सिंघवी हिमाचल विधानसभाम् अगच्छत्। अस्मिन् काले सः मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः इत्यनेन सह मिलितवान्। मुख्यमन्त्री हिमाचलतः राज्यसभा निर्वाचनार्थं काङ्ग्रेस प्रत्याशी अभिषेक मनुसिंघवी इत्यस्मै हृदयेन अभिनन्दनं कृतवान्। मन्त्रिणौ हर्षवर्धनः जगतसिंहनेगी च स्वागतं कृतवन्तौ। श्वः नामाङ्कनं प्रवेशितं भविष्यति इति कथ्यते।

परिचयः - अभिषेकमनुसिंघवी ?

अभिषेकमनुसिंघवी काङ्ग्रेसस्य राष्ट्रियप्रवक्ता अस्ति। सम्प्रति सः पश्चिमबङ्गालतः राज्यसभासदस्यः अस्ति। सिंघवी त्रिवारं सांसदः अभवत्। सः देशस्य सर्वोच्चन्यायालयस्य वरिष्ठाधिवक्त्रेषु अन्यतमः अस्ति। सिंघवी इत्यस्य जन्म १९५९ तमे वर्षे फेब्रुवरी २४ दिनाङ्के मारवाड़ी-परिवारे अभवत्। तस्य पिता लक्ष्मीमल्लसिंहवी जैन-इतिहास-संस्कृतेः विद्वान् आसीत्। सः प्रसिद्धः अधिवक्ता, ब्रिटेनदेशे भारतस्य पूर्वोच्चायुक्तः च आसीत्। सः राज्यसभायाः सदस्यत्वेन निर्वाचितः (१९९८-२००४)। तस्य मातुः नाम कमलसिंघवी अस्ति।

सिंघवी १९९७ तमे वर्षे ३७ वर्षे भारतस्य कनिष्ठतमः अतिरिक्तसॉलिसिटरजनरल् अभवत्, १९९८ पर्यन्तं एकवर्षं यावत् एतत् पदं कृतवान्। सः २००१ तमे वर्षात् काङ्ग्रेसस्य राष्ट्रियप्रवक्ता अस्ति। २००६ तमे वर्षे एप्रिलमासे राज्यसभा सदस्यत्वेन निर्वाचितः। अगस्त-२००६, मई- २००९, एवं अगस्त - २००९, जुलाई २०११ पर्यन्तम् च सः कार्मिकं, लोकशिकायत, कानून एवं न्याय समितिः सदस्यः अभवत्। २००६ तमस्य वर्षस्य अगस्तमासात् २००७ पर्यन्तं सः विभिन्नमन्त्रालयानाम् सदस्यः आसीत्। सितम्बर २००६ तः सितम्बर २०१० पर्यन्तं सिंघवी विशेषाधिकारसमितेः सदस्यः आसीत्। जुलाई २०१० तः विदेशमन्त्रालयस्य परामर्शदातृसमितेः सदस्यः, जुलाई २०११ तः कार्मिक, लोकशिकायत, कानून तथा न्यायसमितेः सामान्यप्रयोजनसमितेः च अध्यक्षः आसीत्।

माधुरी दीक्षितः कार्तिक आर्यनेन सह प्रेतात्मा भूत्वा युद्धं करिष्यति

चलचित्रवार्ताः

वार्ताहरः - जगदीश डाभी मुम्बई । भयानकहास्यचलच्चित्रं भूलभुलैया ३ अद्यकाले वार्तायां वर्तते। अनीस बज्मी इत्यनेन निर्देशितस्य अस्मिन् चलच्चित्रे कार्तिक आर्यनः मुख्यभूमिकायां दृश्यते। चलच्चित्रस्य विषये नूतनाः वार्ताः निरन्तरम् आगच्छन्ति। अधुना एव विद्याबलानः अपि चलच्चित्रे दृश्यते इति समाचाराः अभवन्। अधुना च एषा वार्ता कार्तिकेन पुष्टिः कृता अस्ति। अधुना विद्याबलानः अपि कार्तिकेन सह चलच्चित्रे दृश्यते। प्राप्तवार्तानुसारं विद्या बालानः प्रेतस्य 'मञ्जुलिका' इत्यस्याः भूमिकायां दृश्यते। एतस्मिन् समये माधुरीदीक्षिता अपि चलच्चित्रे प्रविष्टा इति वार्ता आगच्छति। प्राप्तसमाचारानुसारं माधुरी विद्याबालनसदृशस्य प्रेतस्य भूमिकायाम् अपि दृश्यते। परन्तु एतत् अद्यापि पुष्टिः न अभवत्।

अस्मिन् समये चलच्चित्रे द्वौ प्रेतौ भविष्यतः इति कथ्यते। तथा च उभौ प्रेतौ मिलित्वा 'रुह बाबा' अर्थात् कार्तिक आर्यनं प्रति गृह्णीयुः। समाचारानुसारम् अनीस बज्मी इत्यनेन निर्देशितस्य भूल भुलैया ३ इत्यस्य चित्रोत्तलनं कतिपयेषु मासेषु आरभ्यते।

बी. डी. वर्ल्ड विद्यालये सरस्वतीपूजा उत्सवः

हिमसंस्कृतवार्ता:- कुणाल कौशिकः, मोतिहारी बी. डी. वर्ल्ड विद्यालये सरस्वतीपूजा उत्सवस्य आयोजनमभवत्। सरस्वतीपूजा-उत्सवस्य अवसरे विद्यालये परिसरे प्रतिवर्षं दीपपर्वः भवति। गतवर्षानुसारं अस्मिन् वर्षे अपि उभयोः विद्यालययोः परिसरे पूजा व्यवस्थायां परिवर्तनं क्रियते। तत्र महावीरस्य सरस्वतीमातुः, लक्ष्मिमातुः, महादेवस्य, देवीदेवानां च पूजनम् अभवत्। प्रतिवर्षानुसारं अस्मिन् वर्षे अपि भव्य जागरणस्य, शुभयात्रायाश्च आयोजनम् अभवत्। बी डी वर्ल्ड विद्यालये निर्देशकयोः विकास जयसवाल- जगदम्बा जयसवालयोः हस्तयोः कार्यक्रमस्य उद्घाटनम् अभवत्। बी डी वर्ल्ड विद्यालये कार्यक्रमस्य सञ्चालनं संस्कृत शिक्षकः चिकित्सक- प्रतिनिधिः, संस्कृतपत्रकारश्च कुणालकौशिकः, ई. अमनकुमारः, प्रकाश अस्थानाः, रविन्द्रकुमारः, देवेन्द्रकुमारः, सागरपाठकः, दिलीपकुमारः, दिव्यप्रकाशकुमारः, आशीषकुमारः, शिवमकुमारः, सीमा सिंह, गीता श्रीवास्तव, पूजा गुप्ता, विपुल कुमारी, पिहू गिरी, दिम्पी, प्रिया जयसवाल आदयश्च उपस्थिताः आसन्।

हिमाचल-मन्त्रिमण्डलस्य निर्णयाः खननरक्षकाणां ८० पदानि पूरिताः भविष्यन्ति; सार्धपञ्चवर्षीयं बालकं प्रवेशं दातुं अनुमोदनम्

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला। हिमाचलस्य मुख्यमन्त्रिणः सुखविन्दरसिंहसुक्खोः अध्यक्षतायां बुधवासरे सायंकाले मन्त्रिमण्डलस्य गोष्ठी आयोजिता। आयोजितायां मन्त्रिमण्डलसभायां २०२४-२५ वित्तवर्षस्य बजटस्य अनुमोदनं कृतम्। मुख्यमन्त्री सुक्खुः द्वितीयं बजटं १७ फरवरी दिनाङ्के सदने प्रस्तुतं करिष्यति। उद्योगविभागे ८० खननरक्षकाणां नियुक्त्यर्थं मन्त्रिमण्डलेन अनुमोदनं कृतम्। तेषां नियुक्तिः वन मित्रस्य पङ्क्तौ भविष्यति।

सनातनसंस्कृतिः भारतस्य आत्मा - डॉ. वीरेन्द्र कुमार सिंहः

हिमसंस्कृतवार्ताः। वसंतपञ्चमी इत्यस्य शुभावसरे जम्मू कश्मीर इत्यस्य कठुआ जनपदान्तर्गतः विश्वस्थलीनगर्यां चूडामणिसंस्कृतसंस्थानमिति पारम्परिकगुरुकुले वटुकानां आचार्याणां च सात्रिध्ये महता उत्साहेन सरस्वतीदेव्याः पूजा सम्पन्ना। अस्मिन् अवसरे गुरुकुलस्य प्राचार्यः डॉ. सौम्य रंजन महापात्रवर्यस्य तत्वावधानेन केन्द्रीय खनन एवं ईधन अनुसंधान संस्थान (सीएसआईआर-सीआईएमएफआर), धनवाद्, झारखण्ड के मुख्य

वैज्ञानिकचराः डॉ. वीरेन्द्रकुमारसिंहमहोदयानां उपस्थितिः कार्यक्रमस्य गौरवमभिवर्धयत्। प्रातः वटुकानां वैदिक मन्त्रोच्चारणेन भगवती सरस्वतीदेव्याः षोडशोपचारपूजा, हवनादिकं यथाविधिः संजातम्। तदनु विद्यार्थिनं देव्याः स्तुति स्तोत्रादिकं प्रस्तुतवन्तः। अस्मिन् शुभावसरे श्री सिंहः छात्रैः सह सम्पूर्णं दिवसं व्यतीतवान् तथा च कक्षासु उपविश्य छात्रैः सह अध्ययनं, अध्यापनं च कृत्वा स्वस्य सुखं प्रकटितवान्। अस्य पवित्रावसरस्य महत्त्वं व्याख्याय श्रीसिंहः भारतस्य संस्कृतिधर्मपरम्पराणां रक्षणाय वटुकान् प्रोत्साहयत्। एवं च वेदेषु पुराणेषु धर्मग्रन्थेषु सर्वोपरि अस्माकं जीवनेषु भगवती वाग्देव्याः उपस्थितिः विषये वैज्ञानिकभाषया तथा विज्ञाने अस्माकं शास्त्राणां प्रयोगविषये सर्वान् उपस्थितजनान् समबोधयत्। गुरुकुलस्य वैदिकाचार्यः अनमोल उपाध्यायस्य परिचालनया समत्सितं कार्यक्रमे संस्थानस्य आचार्यः सूरज शर्मा, शशिनाथ उपाध्यायः, वटुकः वणिशर्मा, वटुकः शम्मीशर्मा, वटुकः आश्विनदोत्रा, वटुकः तरुणशर्मदयः आचार्यत्वं निर्वाहं कृतवन्तः। तथैव आचार्या अंजू बाला, आचार्या रमा रानी, आचार्या ललिता वैद्या, आचार्यः राजेशरतनपालः, आचार्यः साहिलशर्मा, अर्जुनशर्मा, सुभाषशर्मा, अजयशर्मा, रोहितशर्मा, राजिन्दरः, जोगिंदरः तथा संस्थायाः सर्वे सदस्याः समुपस्थिताः आसन्।

पाणिनीयव्याकरणस्य उत्पत्तिः विकासः च (तृतीयः भागः)

पतञ्जले: महाभाष्यं पाणिनीयव्याकरणस्य प्रामाणिकः व्याख्याग्रन्थः अस्ति। पाणिनेः अष्टाध्यायी तस्याः वैज्ञानिकत्वात् सर्वसमावेशकत्वात् यदा सर्वत्र प्रसिद्धा अभवत् तदा ताम् अधिकृत्य वृत्तिग्रन्थाः वार्तिकग्रन्थाः च प्रादुरभवन्। एतादृशं सूत्रव्याख्यानं प्रतिष्ठाजनकं मन्यते स्म अतः वृत्तिवार्तिकग्रन्थानां कश्चन प्रवाहः एव समुद्भूतः।

प्रत्येकं वृत्तिकारः यदा स्वमतानुसारं सूत्राणाम् आख्याने प्रवृत्तः तदा सूत्राणां मौलिकः आशयः एव रूपान्तरं गतः। यथा- 'एङ् प्राचां देशे' इत्यत्रत्यं प्राचाम् इति पदं पौर्वात्याचार्याणां निदर्शकमिति मत्वा सूत्रस्यार्थं केचन 'प्राचां मतेन' इति कृतवन्तः। अपरे प्राचाम् इति देशे इत्यनेन सम्बद्धं पदं मत्वा 'पौर्वात्यदेशे' इति व्याख्यातवन्तः। एवम् अव्यवस्थायां जातायां पतञ्जलिः सूत्राणां मौलिकाशयस्य संरक्षणार्थं भाष्यं स्वकीयं रचयामास।

एषः भाष्यग्रन्थः आहत्य पञ्चाशीत्यां आह्निकेषु विस्तृतः आसीत् तथापि इदानीं सः पूर्णरूपेण नोपलब्धः यतः मध्यकाले महाभाष्यं प्रणष्टम् अभवत्। तस्य प्रथमोद्धारः चन्द्राचार्येण कृतः। पुनश्च काश्मीरस्थेन जयापीडराज्ञा क्षीरस्वामिनः साह्येन तदुद्धृतम् इति राजतरङ्गिणीग्रन्थात् ज्ञायते। वारंवारं उद्धरणात् एतस्य ग्रन्थस्य मौलिकता कुत्रचित् रूपान्तरमपि प्राप्ता स्यात् तथापि बह्वंशेन एषः ग्रन्थः अपरिवर्तितरूपेण उपलब्धः अस्तीति विदुषां मतम्। भाष्यस्य लक्षणम् एवं वदन्ति-

हिमसंस्कृतवार्ता: श्री.अभिजित् तोडकरः सुभाषितशिक्षणप्रमुखः संस्कृतभारती, पश्चिममहाराष्ट्रप्रान्त

सूत्रार्थो वर्ण्यते यत्र वाक्यैः सूत्रानुसारिभिः।

स्वपदानि च वर्ण्यन्ते भाष्यं भाष्यविदो विदुः।।

सूत्रान् अनुसरद्भिः वाक्यैः सूत्रस्य अर्थः यस्मिन् विशदीकृतः अस्ति तथा च स्वसिद्धान्तानां प्रतिपादनाय नूतनपदान्यपि घटयित्वा तेषामपि स्पष्टीकरणं यस्मिन् कृतं तं ग्रन्थं भाष्यमिति भाष्यवेत्तारः वदन्ति।

तथापि एतत् भाष्यं मुख्यतः कात्यायनकृतानां वार्तिकानामेव व्याख्यानम् अस्ति। यत्र वार्तिकानि न सन्ति तत्र बहुधा भाष्यमपि नोपलभ्यते। कुत्रचिदेव भाष्यकारेण स्वतन्त्ररीत्या पाणिनिःसूत्राणि व्याख्यातानि सन्ति।

तथापि भाष्यकारः बहुत्र कात्यायनप्रणीतानां वार्तिकानां प्रत्याख्यानमेव करोति पाणिनिःसूत्रान् च मण्डयति। अतः भाष्यकारः वार्तिककारस्य अपेक्षया पाणिनेः समर्थकः इति प्रतीयते। भाष्यमेतत् सूत्रवार्तिकेषु याः न्यूनताः तान् पूरयन्ति। अतः एवोच्यते-

यद्विस्मृतमदृष्टं वा सूत्रकारेण तत् स्फुटम्।

वाक्यकारो ब्रवीत्येव तेनादृष्टं च भाष्यकृत्।।

एतेन 'यथोत्तरं मुनीनां प्रामाण्यम्' इति उक्तिः प्रचलिता अभवत्। तथापि नैषा समीचीना भाति। तथा स्याच्चेत् शब्दस्य नित्यत्वं दुष्येत्। स्वयं पाणिनिः स्वसूत्रैः यानि शब्दरूपाणि न सिध्यन्ति तथापि यानि रूढानि सन्ति तादृशानि प्रयुञ्जानः दृश्यते। अतः अस्माकं कृते त्रयः अपि मुनयः प्रमाणभूताः।

व्याकरणं दुरुहः विषयः तथापि तस्य व्याख्याने पतञ्जलिना उपयोजिता शैली संवादात्मिका। तेन अत्यन्तं सरलया भाषया कठिनविषयोयं प्रतिपादितः। वस्तुतः एषा शैली व्याकरणक्षेत्रे अनन्यपूर्विका एव आसीत्। तेन लोकभाषयैव महाभाष्यम् प्रणीतम् एतत् तस्य लोकप्रियतायाः गमकम्।

'चञ्चा' (तृणमयपुरुषः) 'काकपेया नदी' 'शब्दगडूमात्रम्' एतादृशानां लोकप्रचलितानां शब्दानां सः उपयोगं करोति

'द्विर्बद्धं सुबद्धं भवति', 'समानगुणे एव स्पर्धा भवति', 'पर्याप्तः एकः पुलाकः स्थाल्याः निदर्शनाय', 'न मृगाः सन्तीति यवा नोप्यन्ते', 'आम्नान् पृष्ठः कोविदारान् आचष्टे' एवं लोकव्यवहारसम्बद्धानां वाक्यानाम् उपयोगेन भाष्यमेतत् प्रभावजनकं जातम्। व्याख्याने सूत्रानुसरणं 'प्राप्तिः' इति उच्यते प्रयोगानुसरणम् च 'इष्टिः' इति। भाष्यकारः यद्यपि सूत्रानुसरणं करोति तथापि सः प्रचलितप्रयोगविषयेपि समादरभाक्। लक्ष्यानुसारं (प्रचलितशब्दानुसारं) सः

लक्षणं (सूत्रव्याख्यानं) करोति। तथापि एतेन एवं न चिन्तनीयं यत् सूत्रवार्तिककारयोः विषये पतञ्जलिः न्यूनादरं भजते इति। तेषां मतभेदः इष्टिविषये नाम शब्दप्रयोगे एव न तु प्राप्तिविषयकः।

महाभाष्येस्मिन् तत्कालीनसमाजस्य सांस्कृतिक-सामाजिक-आर्थिक-राजनैतिकव्यवस्थाः यथार्थतया प्रतिबिम्बिताः। राजव्यवहारः, राजशासनम्, दण्डव्यवस्था, शिक्षाव्यवस्था, सदाचारः, धर्मः, दानम्, व्रतानि, वेषभूषा, भक्ष्याभक्ष्यम्, कृषिव्यवस्था एतेषां समग्रं दर्शनं भवति महाभाष्ये। अतः न केवलं व्याकरणस्य अपि तु तत्कालीनसंस्कृतेः अपि दर्पणभूतः एषः ग्रन्थः विश्वकोषवत् तिष्ठति।

महाभाष्यस्य एतत् महोपदेशकस्वरूपम् अभिलक्ष्य एव 'महाभाष्यं वा पठनीयं महाराज्यं वा पालनीयम्' एषा उक्तिः प्रसिद्धा अस्ति।

पाणिनिः कात्यायनः पतञ्जलिः एते त्रयः मुनयः पाणिनीयव्याकरणपरम्परायाः आधारभूताः। एतैः प्रणीतं व्याकरणं त्रिमुनिव्याकरणम् इति नाम्नापि प्रसिद्धं गतम्।

वसन्तो वर्तते पूज्यः

अहो! कुसुमाकरो नव्यः, ऋतूणामागतो भव्यः। भृङ्गाणां राजते निवहः, सुमेषु मधु पिबन्मधुरः। वसन्तो दृश्यते रम्यः, अहो! कुसुमाकरो ..... कोकिलो मधुरं कुरुते, समाश्रित्याम्रनगशाखां, वसन्तो वर्तते श्रव्यः। अहो! कुसुमाकरो ..... केकया केकी वितनोति, सुशोभामृतगणेशस्य, वसन्तो वर्तते शोभ्यः, अहो! कुसुमाकरो ..... ऋत्वेश! कोकिलमित्र! कुर्वे ते स्वागतं भद्र! वसन्तो नित्यमभिनन्द्यः। अहो! कुसुमाकरो ..... नीयते पुष्पजो गन्धो वायुना सर्वतो बन्धो! वसन्तो नासिकापेयः। अहो! कुसुमाकरो ..... केदारस्सस्यसम्भरितः, पुष्पपत्रैस्समं हरितः, वसन्तो राजते हृष्यः। अहो! कुसुमाकरो ..... नन्दति जनगणस्सकलः, प्रपीय सुरभिजां शोभां, वसन्तो वर्तते हृद्यः। अहो! कुसुमाकरो ..... सुमतिदां शारदां वरदां, पूजये ज्ञानदामम्बां, वसन्तो वर्तते पूज्यः। अहो! कुसुमाकरो .....

रचयिता महेशनारायणशास्त्री कुरेड़ा, टोड्ड, राजस्थानम्

गुजरातप्रदेशस्य गीर सोमनाथजनपदस्य सर्वकारीय श्रीधामणवा प्राथमिकः विद्यालये विश्वविज्ञानदिवसः आचरितः

वार्ताहरः - जगदीश डाभी अहमदाबाद-गुजरातम्।

प्राप्तवार्तानुसारं फरवरी मासस्य १३-दिनांके गुजकोस्ट गांधीनगरस्य श्रीधर्मभक्ति-जनपदलोकविज्ञानकेन्द्रस्य, गुजरातप्रदेशस्य गीर सोमनाथजनपदस्य श्रीधामणवा सर्वकारीय विद्यालयस्य च संयुक्तपुत्रक्रमे विश्वविज्ञानदिवसः आचरितः। अस्मिन् कार्यक्रमे वैज्ञानिकानां विषये वाक्यदृताप्रतियोगिता, विविधाः विज्ञानचित्रकलाप्रतियोगिताः, विज्ञाननाटकम्, अभिनयः, विज्ञानप्रश्नोत्तरी इत्यादयः कार्यक्रमाः आयोजिताः येषु छात्राणां प्रोत्साहनरूपेण प्रमाणपत्राणि पुरस्काराणि च दत्तानि इति गुजरातप्रदेशस्य गीर सोमनाथजनपदस्य सर्वकारीय श्रीधामणवा प्राथमिकः विद्यालये विश्वविज्ञानदिवसः आचरितः।

पद्मश्रीजागरणसम्राट्प्रीतमभरतवाणस्य गीते देवाः समागताः

रामागमनेन सम्पूर्णं देशे भारतमातुः जयः - "उत्तराखण्डविधानसभाध्यक्षा ऋतुभूषणखण्डूरी"

हिमसंस्कृतवार्ता: - कुलदीपमैन्दोला।कोटद्वारः। प्रतिवर्षम् इव अस्मिन् वर्षे अपि बसन्तपञ्चम्याः अवसरे कण्वनगरीकोटद्वारे कण्वाश्रमक्षेत्रे भव्यकार्यक्रमस्य आयोजनं अभवत्। यत्र प्रसिद्धजागरणसम्राट् एवं पद्मश्री प्राप्तकर्ता प्रीतमभरतवाणः एवं कोटद्वारविधायिका तथा च उत्तराखण्डस्य प्रथममहिलाविधानसभाध्यक्षा श्रीमती ऋतुभूषणखण्डूरी इत्यनयोरेव मातुः सरस्वत्याः समक्षे दीपं प्रज्ज्वालय कार्यक्रमस्य उद्घाटनं कृतं। महोत्सवस्य आयोजनसहयोगी राजगौरवनीटियालः मञ्चे अतिथिनां परिचयं कृतवान् तथा सतीशदेवरानी स्वागतसंचालनं कृतवान्। प्रीतमभरतवानेनापि एवं विधानसभाध्यक्षयापि पुष्पगुच्छप्रदानेन परस्परं सम्मानितां। कोटद्वारस्य गणमान्यजनाः जनसामान्यं च रमाकान्तकुकरेती, रोशनबलूनी, राकेशकण्डवालः तथा गणमान्यजनाः अपि मञ्चे सम्मानितानां अतिथिनां स्वागतं कृतवन्तः। अस्मिन् अवसरे उत्तराखण्डस्य प्रसिद्धः लोकगायकः प्रीतमभरतवाणः स्वस्य प्रसिद्धैः गीतैः प्रेक्षकान् आकृष्टवान्। तस्य प्रसिद्धगीतं "सरुली मेरु जिया लगी गे" इत्यनेन बसन्तमहोत्सवे सम्पूर्णः कण्वाश्रमः अभवत् नृत्ये मग्नः। भरतवाणस्य जागरणगीते जनेषु देवाः प्रकटिताः, जागरणशैल्याः च स्वरी तस्य गीतेषु नृत्यं कुर्वन्ति स्म। ढोलसागरस्य ताडनेन सः स्वस्य सङ्गीतस्वरैः प्रेक्षकान् मोहितवान्। भरतराजः जन्मस्थले कण्वनगरीकोटद्वारस्य मालिनद्याः तटे विश्वप्रसिद्धः कण्वाश्रमः अद्यापि बसन्तोत्सवम् आचरति। प्रतिवर्षम् अस्य क्षेत्रस्य जनाः, नेतारः च एतत् कार्यक्रमं विविधैः कार्यक्रमैः अग्रे नेतुं प्रवृत्ताः सन्ति। बुधवासरे आयोजितस्य बसन्तपञ्चमी महोत्सवस्य अवसरे विविधाः सांस्कृतिककार्यक्रमाः अपि आयोजिताः अभवन् येषु शिक्षकराकेशकण्डवालस्य निर्देशने टेक्नोमाइण्ड इत्यस्य छात्राः अपि योगप्रस्तुतिं दत्तवन्तः। महर्षिपतञ्जलियोगसमित्याः च कार्यक्रमे अनेके विद्यालयाः अपि भागं गृहीतवन्तः। तथा चात्र विभिन्नसांस्कृतिककार्यक्रमाः अपि अभवन्। महोत्सवे उपस्थितान् सर्वान् जनान् सम्बोधयन् श्रीमती ऋतुभूषणखण्डूरी जयश्रीरामस्य जयघोषम् कृतवती।

